

Coté, J., Westerbeek-Veld, L., Bosma, U., *Recalling the Indies. Colonial culture en postcolonial identities* (Amsterdam: Aksant, 2005, 325 blz., €29,50, ISBN 90 5260 119 4).

Wie een boek schrijft of samenstelt heeft uiteraard lezers in gedachten. Een boek over Indische Nederlanders die (uiteindelijk) in Australië gevestigd zijn kan daarbij twee kanten op. Van Nederlandse lezers mag worden verondersteld dat zij bekend zijn met het begrip *Indo*, de grote sociale heterogeniteit van de groep, de overkomst van 300.000 ‘*repatrianten*’, van wie zo’n 240.000 Indische Nederlanders, naar het totaal verarmde naoorlogse Nederland en details uit de geschiedenis van de eerste jaren zoals de opkomst en neergang van het blad *Tong-Tong*. Hoewel het aantal Indische Nederlanders dat zich uiteindelijk in Australië en de Verenigde Staten gevestigd heeft (respectievelijk ongeveer 10.000 en 20.000) gering is, zal de Nederlandse lezer toch geïnteresseerd zijn in de geschiedenis van deze migranten, de selectiecriteria die Australië en de Verenigde Staten hanteerden, het verloop tussen de generaties, het al dan niet ontstaan van eigen clubs e.d. Nu is dit boek weliswaar in Amsterdam uitgegeven, maar in het Engels geschreven. Het is dus waarschijnlijk vooral bedoeld voor Australische lezers, die uiteraard een heel ander referentiekader hebben. Zij zullen primair geïnteresseerd zijn in vergelijkingen met andere immigranten uit dezelfde tijd en dan met name met de Nederlanders die, daartoe gestimuleerd door de Nederlandse regering, naar Australië gemigreerd zijn. Bovendien zal de Australische lezer geïnteresseerd zijn in de reacties van de Australische omgeving, toen nog gekenmerkt door onmiskenbaar raciale immigratiewetgeving, op de ‘Nederlanders van Aziatisch herkomst.’ Beide soorten lezers zullen van dit boek weinig wijzer worden.

De Australische lezer vindt wel enkele hoofdstukken die hem van nuttige achtergrondinformatie voorzien. Taylor en Bosma beschrijven in hun bijdragen de historische ontwikkeling van de Indo-bevolking en de ambivalente plaats die zij in de koloniale samenleving innam. Deze ambivalentie wordt ook weerspiegeld in de romanliteratuur, waaraan Coté een hoofdstuk heeft gewijd. Nu zijn romans een dubieuze historische bron, omdat de romancier nu eenmaal met treffende karakteristieken werkt. Wie romans als basis kiest voor een sociologische analyse moet een breed spectrum in de beschouwing betrekken en de romans ook in de literaire conventies van de tijd plaatsen. De heel of half Indische dame als *femme fatale* zoals zij bijvoorbeeld bij Daum en in Couperus’ *Stille Kracht* voorkomt, moet dan ook geplaatst worden in de mode van de tijd. In literatuur, schilderkunst en niet te vergeten films was de *femme fatale* nu eenmaal een geliefd thema. Zeker voor Australische lezers was het ook nodig geweest aandacht te schenken aan de Haagse romans van Couperus. Ook in deze boeken, die spelen in het Haagse patriciaat, komen wij herhaaldelijk Indische familieleden tegen. Een pendant hiervan ontbreekt, zover ik weet, in de Engelse literatuur. Het is niet moeilijk om stereotypen en vooroordelen te vinden in de belletrise, overigens ook met betrekking tot de totoks, maar het beeld dat Coté schetst is te eenzijdig. Wie op zoek is naar

vooroordelen ten opzichte van de Indo kan zich beter baseren op andere geschreven bronnen, waarvan wij zeker weten dat zij de opinie van de auteur weergeven, bijvoorbeeld op de brieven van Walraven (Van Oorschot, Amsterdam, 1966).

De Australische lezer vindt ook nuttige achtergrondinformatie in het hoofdstuk van Willems, dat de migratie naar Australië plaatst in het geheel van de migratie uit Indonesië van de Indo-bevolking. Maar deze achtergrondinformatie leidt niet tot een systematische behandeling van de situatie van de Indische migranten in het hedendaagse Australië. Het boek heeft de titel *Recalling the Indies* en het is inderdaad blijven steken in wat de eerste generatie Indische immigranten aan herinneringen meedraagt. Voor deze generatie zijn de herinneringen uiteraard sterk bepaald door de ervaringen van de wereldoorlog, de Japanse kampen en de onzekere periode van dekolonisatie en evacuatie. Maar er is langzamerhand een overvloed aan materiaal, officiële bronnen, maar ook uitgegeven egodocumenten, foto's en films over deze periode beschikbaar. Persoonlijke herinneringen voegen daar, behalve voor de directe familieleden uiteraard, niets meer aan toe. De Indo was het product van koloniale verhoudingen, die niet meer bestaan. Gedefinieerd als mensen die in Nederlands Indië geboren en geworteld waren, is de groep gedoemd uit te sterven. Juist daarom is het belangwekkend te bestuderen in hoeverre deze groepering een zekere culturele continuïteit over de generaties heen heeft weten te bewaren en in hoeverre daarbij contacten tussen de verschillende landen van vestiging in stand zijn gebleven. In 1954 publiceerde Breton de Nijs *Vergeelde Portretten. Uit een Indisch familiealbum*. Het boek werd enkele malen herdrukt en voorzag toen in de behoefte aan een nostalgische terugblik. Maar het bladeren in een album met vergeelde, en steeds meer vergelende, familieportretten uit het oude Indië wordt met het verstrijken van de tijd steeds minder interessant. Het is zo langzamerhand tijd zich op de hedendaagse wereld te richten.

Hans van Amersfoort

Dekker, J. C., Heyning, K., *De Abdij van Middelburg* (Utrecht: Matrijs, 2006, 320 blz., ISBN 90 5345 296 6).

In dit fraai uitgegeven boek houdt een dozijn medewerkers van verschillende disciplines zich bezig met de geschiedenis van de in 1940 verwoeste en inmiddels weer opgebouwde abdij, een taak, gecompliceerd doordat het archief van abdij en stad in 1940 verloren gingen. In haar Inleiding zet de sociologe Dekker, die als eindredacteur optrad, behalve de resultaten van het onderzoek ook de grote lijnen van de opzet van het werk uiteen: een chronologische indeling in vier tijdvakken, met aandacht voor het hele abdijscomplex, zijn bewoners en gebruikers, voor de bouwgeschiedenis en wat zij de 'uitstraling' daarvan noemt □ de betekenis voor de naaste omgeving. *Pièce de résistance* van hoofdstuk I, dat de periode tot aan de opheffing van het norbertijner klooster in 1574 behandelt, is de mooie bijdrage van P. Henderikx over stichting en vroegste geschiedenis, het zich gestadig uitbreiden van het grondbezit en het aantal ambachtsheerlijkheden, eerst op Walcheren, daarna ook daarbuiten en van de daarmee gepaard gaande macht van de abt in zaken van waterstaat en politiek. Cl. Roose-Stouthamer beschrijft de situatie in het begin van de zestiende eeuw, de groeiende invloed van het calvinisme, ook binnen de abdij en de opheffing in 1574. De architectuurhistoricus G. Vermeer moet het wat deze periode betreft doen met het resultaat van opgravingen, oude foto's en tekeningen. Niettemin slaagt hij erin een indruk te geven van de verschillende fasen waarin het abdijscomplex vorm kreeg. Katie Heyning beschrijft de inrichting van de abdij op grond van contemporaine beschrijvingen en wat resterende voorwerpen en constateert dat een grote brand in de kerk in 1568 meer schade toebracht dan de beeldenstorm van 1566.

Hoofdstuk II gaat over de periode 1574-1798. In 1574 verdwenen de monniken, maar de abdij behield de functie die zij sinds de late middeleeuwen als middelpunt van het bestuur der Zeeuwse eilanden had vervuld. A. Meyer laat in zijn uiterst nuttige bijdrage zien welke veranderingen er in de staatsinrichting kwamen en welk verschil het maakte dat de Staten zich sinds 1588 als soeverein beschouwden, terwijl K. Ottenheim beschrijft welke verbouwingen en aanpassingen het abdijscomplex onderging in de jaren na 1574. Zeeland kreeg een eigen munt die moest worden ondergebracht, stemhebbende steden kregen er hun logementen, hoge ambtenaren hun woning. De ontvangstruimten kregen een inrichting die het aanzien van de bestuurders kon verhogen. Heyning geeft veel aandacht aan de verfraaiingen, vooral uit de zeventiende eeuw. Zij behandelt ook de abdijskerk en de daaraan grenzende Nieuwe Kerk in dit verband. In hoofdstuk III neemt Jeanine Dekker de ontwikkelingen in de periode 1798-1940 voor haar rekening. De Bataafse Revolutie maakte een eind aan de soevereiniteit van de Staten van Zeeland en aan instellingen als de Admiraliteit, de Rekenkamer en de munt. Als bestuurscentrum bleef de abdij echter ook nadien in ere en al onder Schimmelpenninck kregen de oude regentenfamilies weer vat op de gang van zaken. Na de vestiging van het koninkrijk namen Provinciale Staten de plaats